

Opis źródła:

List Józefa Lubomirskiego pisany z Paryża w dniu 26 września 1706 r. do przyrodniej siostry Elżbiety z Lubomirskich Sieniawskiej. Józef Lubomirski herbu Szreniawa był synem marszałka wielkiego koronnego, pisarza i poety Stanisława Herakliusza z jego drugiego małżeństwa z Elżbietą Denhoffówną, przyrodnim bratem kasztelanowej krakowskiej Elżbiety Sieniawskiej. Z pierwszego małżeństwa z Zofią Opalińską Stanisław Herakliusz Lubomirski doczekał się córki Elżbiety, z drugą żoną miał trzech synów: późniejszego wojewodę krakowskiego Teodora, Franciszka i Józefa. Józef Lubomirski znany jest jako późniejszy dziedzic Przeworska, od 1720 r. był starostą cieszkowskim, w 1726 r. uzyskał urząd wojewody czernihowskiego, zmarł w 1732 r. Już po śmierci ojca Józef Lubomirski został wysłany do stolicy Francji w celu pobierania edukacji w paryskich akademiach, organizacją i finansowaniem podróży zajęła się jego siostra. W korespondencji kierowanej do niej Lubomirski opisuje problemy związane z pobytem i nauką w Paryżu.

Miejsce wydania:

A. Markiewicz, *Floret i złote guziki. Wokół paryskiej edukacji Józefa Lubomirskiego (1706 r.)*, „Barok. Historia – Literatura – Sztuka”, XXII/2 (44) 2015, s. 23–47.

Miejsce przechowywania źródła :

Korespondencja Józefa Lubomirskiego przechowywana jest w: Biblioteka XX. Czartoryskich w Krakowie, rkps 5876 III.

Tekst źródła:

„Paryż 26 IX 1706

Madame,

dowiedziałem się od Jmci Pana podczaszego koronnego o wielkiej dóbr WMMci Pani i Dobrodziejki mojej desolacyi, dlaczego mi dłużej do Paryża pieniędzy WMM Pani dodawać nie możesz i abym się do Polski powrócił, radzisz. Na desolacyję fortuny WMM Pani ciężko ubolewam, która WMM Panią o tak wielką szkodę i smutek przyprawiła, i mnie przez to zdrowia, sławy i nauk w utrapieniu moim większą ruinę została. Dla której przyczyny i powrotu do Polski akomodując się woli WMM Pani i niewygodom, trudno mi i z mniejszą konfuzyją moją nie akceptować, a potym na kontynuację exercytyw skromniejszą ekspensą jako teraz (co się szczególnie dla Imienia WMM Pani stać musiało) na czas jaki do Paryża w szczęśliwą godzinę przyjechać. Że zaś namieniony powrót do Polski żadną miarą bez wypłacenia długów

być nie może, i owszem i tu mieszkać dłużej bez pieniędzy niepodobna. Tedy suplikuję WMM Paniej i Dobrodziejce mojej abys mię jak najprędzej dobrotliwą ręką z tych długów, których co dzień przybywa wydzwignąć nie omieszkała. Za co mnie jeszcze było od kredytorów lubo potrzebnych, a niedyskretnych, że w chorobie i przy desperacyi życia mego nic nie potkało jednak, że mię to na dłużej nie minęło. Pisze w tym do Ich Mciów Panów Braci i samej WMM Pani pokornie upraszam, abys do nich przez umyślnego napisała, żeby mi pieniądze na ręce WMM Pani dodali. Ale się obawiam, żeby Ich Mć albo pieniędzy nie mieli, albo mając przedłużenie nieszczęścia mego nie puścili. W samej tylko WMMciej Pani nadzieja moja, w której łaska i miłosierdzie twoje, którego ja nie mniej strapionem żądam, czekam sercem jako zapłakany wyglądam okiem na zawsze WMM Pani i Dobrodziejki z serca kochającym bratem i uniżonym sługą

Józef Lubomirski”

Słowniczek pojęć:

Podczaszy koronny – urząd podczaszego w latach 1699–1726 sprawował Krzysztof Mikołaj Towiański.

Desolacja – spustoszenie.

Akomodować się – stosować się do czegoś, dogadzać komuś.

Suplikować – uniżenie prosić.

Akomodować się – stosować się do czegoś, dogadzać komuś.

Exercitia – ćwiczenia, lekcje, nauka.

Suplikować – uniżenie prosić.

Desperacja – zwątpienie, rozpacz.

Bracia – dwaj starsi bracia Józefa, Teodor i Franciszek Lubomirscy, synowie Stanisława Herakliusza Lubomirskiego z jego drugiego małżeństwa z Elżbietą Denhoffówną.

Pytania do źródła.

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):

1. Z jakimi problemami wiązał się pobyt i edukacja w Paryżu na początku XVIII wieku?
2. Do jakich wydarzeń politycznych na ziemiach Rzeczypospolitej wiąże się wzmianka o desolacji fortuny?
3. Jak zmieniały się programy edukacyjne szlachty polskiej w epoce baroku?
4. Czy kształcenie młodzieży szlacheckiej wiązało się w XVIII w. z uczęszczaniem na zajęcia uniwersyteckie?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:

1. Z jakimi obiektami architektonicznymi w Warszawie wiąże się działalność Elżbiety z Lubomirskich Sieniawskiej?

4. Właścicielką jakich dóbr i rezydencji byli Sieniawscy na początku XVIII wieku?

Wskazówki:

Warto zwrócić uwagę, że tocząca się wojna północna miała wpływ na zdolność finansowania zagranicznych podróży edukacyjnych oraz organizację kształcenia polskiej szlachty poza granicami Rzeczypospolitej, toczące się działania wojenne powodowały pustoszenie dóbr magnackich, w efekcie problemy z szybkim zebraniem kwot niezbędnych do bezpośredniego finansowania podróży zagranicznych w 1. ćwierci XVIII stulecia. Mimo to jednak polska szlachta i magnateria nadal wyruszała w zagraniczne podróże, aby uzupełnić krajową, pobieraną zazwyczaj w kolegiach jezuickich, edukację w Paryżu i Rzymie.

Literatura pomocnicza:

Chachaj M., *Zagraniczna edukacja Radziwiłłów od początku XVI do połowy XVII wieku*, Lublin 1995.

Kucharski A., *Theatrum peregrinandi. Poznawcze aspekty staropolskich podróży w epoce późnego baroku*, Toruń 2013.

Link-Lenczowski A.K., Popiołek B., *Sieniawska Elżbieta Helena z Lubomirskich*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 37 (1996–1997), s. 90–96.

Markiewicz A., *Dykcjonarz, lutnia i koronki. Zagraniczna podróż edukacyjna Franciszka Cetnera (1693–1696)*, Warszawa 2022.

Markiewicz A., *Peregrinationes Jablonovianae. Podróże edukacyjne w czasach Jana III Sobieskiego*, Warszawa 2011.

Matwijowski K., Roszkowska W., *Lubomirski Stanisław Herakliusz*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 18 (1873), s. 45–50.

Mączak A., *Życie codzienne w podróżach po Europie w XVI i XVII wieku*, Warszawa 2022.

Tygielski W., „Kupca do wekseltów i korespondencyi listownej zjednawszy”. *Usługi bankowe w kontekście organizacji i finansowania nowożytnych podróży po Europie*, „Barok” 17 (2010), s. 31–49.

Tygielski W., *Na cóż te koszty i trudy? W jakim celu w XVII wieku wysyłano młodzież szlachecką na zagraniczne studia?*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 50 (2006), s. 141–156.

https://www.wilanow-palac.pl/paryski_pobyt_jozefa_lubomirskiego_1706.html

Najważniejsze cezury: 1706 rok to okres wojny północnej na ziemiach Rzeczypospolitej, w 1706 r. doszło do bitwy pod Wschową oraz pod Kaliszem.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Anna Markiewicz